

УДК 796.412.-057.875

Тетяна ЗАЙДЕЛЬ, старший викладач
кафедри хореографії та

мистецтвознавства Львівського
державного університету фізичної
культури імені Івана Боберського;

Наталія ПУГАЧ, кандидат наук з фізичного
виховання та спорту, доцент кафедри
хореографії та мистецтвознавства

Львівського державного університету
фізичної культури імені Івана Боберського;

Леся ПЕТРИНА, кандидат наук з фізичного
виховання та спорту, доцент кафедри
гімнастики Львівського державного

університету фізичної культури
імені Івана Боберського;

Ірина КОКОТЬ, викладач кафедри
гімнастики Львівського державного
університету фізичної культури

імені Івана Боберського

ВИХОВАННЯ МУЗИЧНО-РИТМІЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ – МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ХОРЕОГРАФІЧНОГО МИСТЕЦТВА

Важливою складовою, що забезпечує високий духовний розвиток особистості, є естетичне виховання. Естетичне виховання найдоцільніше здійснювати за допомогою засобів, прийомів та методів мистецтва, головним завдання якого – навчити відчувати і розуміти красу у різних її проявах, забезпечуючи єдність між естетичним розвитком людини та її моральним, фізичним вихованням та трудовою підготовкою, формуванням потягу до художньої творчості. «Ритміка в хореографії» – дисципліна, яка удосконалює підготовку студентів-хореографів закладах вищої освіти і є важливим чинником становлення фахівця високого рівня. Заняття з ритміки сприяють фізичному, естетичному, моральному, психологічному розвитку; ознайомлюють з основами теорії музики, розширюють знання про національну та світову музичну культуру та хореографію.

Ключові слова: мистецтво, музика, хореографія, ритміка, відчуття ритму, гімнастика.

Популяризація мистецької освіти в Україні підтверджена державними нормативно-правовими актами, зокрема Закони України «Про освіту» [16], «Про вищу освіту» [14], «Про загальну середню освіту» [1], а також Концепцією загальної мистецької освіти, Концепцією Нової української школи, затвердженими розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27.10.2016 р. Згідно із зазначеними нормативно-правовими документами, мистецька освіта розглядається як «спеціалізований вид освіти, що передбачає формування у

здобувача спеціальних здібностей, естетичного досвіду і ціннісних орієнтацій у процесі активної мистецької діяльності, набуття ним комплексу професійних, у тому числі виконавських, компетенцій та спрямована на професійну художньо-творчу самореалізацію особистості та отримання кваліфікацій у різних видах мистецтва».

Всі види мистецтва об'єднує одна ціль – створити духовно і фізично досконалу людину. Мистецька освіта постає важливим інструментом у формуванні цілісної художньої картини світу. Пріоритетним напрямом в освіті є підготовка високоосвіченої особистості. Це і визначає необхідність удосконалення підготовки студентів у закладах вищої освіти. Тому важливим завданням вищої педагогічної освіти є підготовка фахівця, який володіє навичками професійної діяльності на високому рівні. Це дозволяє швидко адаптуватися в соціумі й бути конкурентоспроможним на ринку праці, що є переконливим аргументом.

Одним із таких засобів фізичного виховання є ритмічна гімнастика – різновид рекреативної фізичної культури, яка має різні напрямки: оздоровчий, естетичний, загально розвиваючий, танцювальний, атлетичний, реабілітаційний, психорегулюючий і т.д. Ритмічна гімнастика користується великою популярністю і є ефективним засобом рухової діяльності, що підвищує інтерес до фізичної культури.

Багато уваги приділялось дослідженням щодо формування професійних умінь майбутніх учителів хореографії (О. Бурля, С. Забрєдовський, О. Мартиненко, Б. Стасько, О. Таранцева та ін.), індивідуального стилю діяльності майбутнього вчителя хореографії (Л. Андрощук), художньо-естетичного досвіду майбутніх учителів хореографії (Т. Сердюк), творчого потенціалу майбутнього вчителя хореографії (С. Куценко), педагогічних переконань майбутніх учителів музики і хореографії (Ю. Ростовська).

Попри значну увагу науковців до питань підготовки майбутніх учителів і педагогів хореографії проблемі розвитку музично-ритмічних здібностей не приділено значної уваги. Питання підготовки спеціалістів спортивної хореографії вимагає відійти від суто спеціальної підготовки і розвивати здібності до творчого підходу діяльності, до пошуку більш ефективних шляхів в цьому напрямку як вчителя фізкультури, тренера, так і хореографа. Це сприяє професійному формуванню молодих спеціалістів на більш високому рівні [3].

«Ритміка» як струнка система занять виникла на початку ХХ століття. Засновником її став знаменитий швейцарський музикант, професор Женевської консерваторії Еміль Жак-Далькроз. Його вчення набуло величезної популярності і незабаром поширилося по всьому світу, в тому числі й в Україні. Основне завдання ритміки – зробити рух, як говорив Далькроз, «видимою музикою». За допомогою основних елементів ритміки – природних рухів (ходьба, біг, стрибки), елементів художньої гімнастики, хореографії, а також ігрових вправ, Жак-Далькроз створив гімнастику, яка сприяла розвитку слуху і м'язового відчуття ритму. Один з основних принципів його системи – відповідність рухів музичному ритму. Почуття музичного ритму має в своїй основі моторну і емоційну природу. Почуття ритму має рухову природу: його природний безпосередній прояв йде не від розуму, а від рефлекторної м'язової реакції на яскраве музичне враження. Чим яскравіше музичне враження, тим сильніші «машинальні» рухи. Тобто, музично-ритмічне переживання людини так чи інакше опосередковується її м'язовим

відчуттям. Головні помічники у вивченні ритму – слух та музична пам'ять, фізичне відчуття руху. Отже, без тілесного відчуття ритму не може бути сприйнятим і ритм музичний [3].

Ритміка – це навчальна дисципліна, що розвиває відчуття ритму. Основа ритміки – ритм! Безперечно, складовими ритмічності є відчуття темпу, розміру (метра) та співвідношення тривалостей (ритмічного малюнка).

Чим більше різних ритмічних стилів пізнано, засвоєно, емоційно пережито, тим більший вплив це надає на музично-ритмічне виховання. Три головних структурних елемента, що утворюють почуття ритму – темп, акцент, співвідношення тривалостей у часі [5].

Навчальна дисципліна «Ритміка в хореографії» є дисципліною художньо-естетичного циклу і спрямована на формування у студентів знань, умінь і навичок проведення занять з музично-ритмічного та хореографічного виховання у дитячих дошкільних закладах, загальноосвітніх та спортивних школах, гуртках та секціях. Метою дисципліни є формування базових, професійно-педагогічних знань, умінь, навичок, що забезпечують теоретичну і практичну підготовку спеціаліста-хореографа. Програма дисципліни «Ритміка в хореографії» включає лекційний матеріал і практичні заняття.

Лекційний матеріал охоплює загальні відомості про мистецтво, жанри мистецтва, в тому числі музичні жанри і жанри мистецтва хореографії, поняття ритміки, ритмічної гімнастики та її історичний розвиток. Важливим і необхідним є знання елементарних основ теорії музики.

Ознайомлення студентів з основами теорії музики завжди переплітаються з музичними прикладами, демонстрацією рухів класичної, народної чи сучасної хореографії з метою застосування теоретичних знань на практиці. І, звісно, прослуховування музичного матеріалу різних стилів як фундамент ритмічності. Весь курс дисципліни спрямований на вирішення таких завдань:

1. Оволодіти знаннями, уміннями та навичками, які необхідні для самостійної педагогічної діяльності.
2. Оволодіти основними засобами ритміки і хореографії та їх термінологічними назвами.
3. Оволодіти базовими елементами ритмічної гімнастики.
4. Оволодіти методикою проведення уроку ритміки і хореографії у загальноосвітніх школах та у позашкільних установах.
5. Засвоїти знання теоретичного та практичного матеріалу з курсу «Ритміка і хореографія».

На практичних заняттях по темах «Музичний метр, розмір, акцентовані і не акцентовані долі» студенти прослуховують багато музичних прикладів у різних жанрах, визначають їх тактування. Для хореографів важливим є рахунок, а визначення сильної долі такту є першою сходинкою до відтворення ритмічного малюнку. Враховуючи різний рівень підготовленості та індивідуальні можливості студентів, треба було знайти різні методи для кращого засвоєння цього пункту. Цікавим було ознайомлення з методикою і методами розвитку музичної ритмічності у різних напрямках педагогічної освіти, зокрема, з програмами музично – ритмічного розвитку для дітей з вадами зору та слуху (ігри, вправи). Проте основний акцент був зроблений на емоційне прослуховування музики.

Мистецтво хореографії неможливо уявити без музики, розвиток хореографічного образу розглядається в тісній взаємодії з музичним твором.

Музика – основа хореографічного твору. На лекційних і практичних заняттях, особливо теми з основ теорії музики, студенти слухають музичні твори танцювального жанру народної музики, балетної і сучасної в т. ч. , для кращого засвоєння певної теми (темп, динаміка, тривалості, такт, розмір, ритмічний малюнок, метр, затакт, синкопа, структура мелодії, тощо).

Окрім цього, ознайомившись і проаналізувавши різні методи, було застосовано на заняттях різні вправи та музично-ритмічні ігри для визначення сильної долі, музичного метру (розміру), а пізніше і ритмічного малюнку.

Отже, спостерігаючи і вивчаючи особливості професійної підготовки педагога хореографії, тренера чи вчителя фізкультури, а також аналіз системи підготовки спеціалістів у цьому напрямку, логічним є рішення затвердити в навчальній програмі вишів дисципліну «Ритміка в хореографії». Це суттєво підвищить рівень професійно-педагогічної підготовленості фахівців–випускників як спеціальності Хореографія, Гімнастика, так і інших спеціальностей.

Особливої уваги набуває розвиток музично-ритмічних здібностей, які є першорядним і невід’ємним (основним) компонентом індивідуальних творчих здібностей майбутніх педагогів-хореографів, що, в свою чергу, сприяє формуванню творчого потенціалу особистості фахівця. Музично-ритмічні здібності це – запорука успішного виконання ритмічних вправ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бойченко С. Виховання гармонійної особистості крізь призму музично-педагогічних систем ХХ ст. *Музичний керівник*. 2012. № 4. С. 4–10.
2. Бондаренко Л. Ритміка і танець у 1-4 класах загальноосвітньої школи. Київ : «Музична Україна», 1989.
3. Ветлугіна Н. О. Музичний розвиток дитини. Київ : Музична Україна, 1978. 253 с.
4. Зайцев Є. Основи народно-сценічного танцю. Київ : Мистецтво, 1975.
5. Матвієнко С. І. Теорія та методика музичного виховання дітей дошкільного віку : навч. посіб. Ніжин : Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 298 с.
6. Матвієнко С. І. Музично-ритмічна діяльність як засіб розвитку творчості у старших дошкільників. *Перспективні шляхи розвитку наукових знань (частина II)* : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 26–27 січня 2019 року. Київ : МЦНД, 2019. С. 19–21.
7. Нечай С. П. Музика розвиває, виховує, оздоровлює : навч.-метод посібник. Київ : Світич, 2012. 144 с. .
8. Сосіна В. Ю., Гумецька К. В. Елементи українських народних танців як один із засобів оптимізації процесу фізичного виховання учнів. *Роль фізичної культури в здоровому способі життя* : тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф. Львів, 1993. Ч. 2. С. 191–192.